

quasi tumentes super se fluctus Deum timuit (*Job xxxi, 23*). Per hunc timorem Dei universa deserimus, mundo abrenuntiamus, nosque ipsos, sicut Dominus ait, abnegamus nobis. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum (Luc. ix, 23)*. Iste ergo divinus timor, qui eum quem perfecte imbuit, paupertati subiecit, et a malo dividit, ita est primus in ordine gratiarum, sicut paupertas in serie **759** beatitudinum: de qua Dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponens, ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v, 3, et Luc. vi, 20)*.

2. Secundum charisma est Spiritus pietatis, illi secundæ quæ in Evangelio ponitur beatitudini simile, de qua Dominus sic ait: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (Matth. v, 4, et Psal. xxxvi, 11)*. De talibus Dominus in Issia ait: *Spiritus Domini super me; ad nuntiandum mansuetis misit me (Isa. lxi, 1)*. Moyses quoque mitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra (*Num. xii, 13*). De talibus Job dicit: *Dominus ponit humiles in sublime; et mærentes erigit sospitate (Job v, 11)*. Unde et illud de Domino dicitur: *Humiles spiritu salvabit (Psal. xxxiii, 19)*. E contra de superbis dicitur: *Dominus superbis resistit (Jacob. iv, 6; Prov. iii, 34, et Petr. v, 5)*. Ante ruinam exaltatur cor (*Prov. xvi, 18*). Superbia de supernis ad ima præcipitat, humilitas de imis ad superna elevat. Angelus enim in cælo superbiens, ad tartara corruit: homo in terra se humilians, ad cælos ascendit. Tanto vero quisque debet esse humilior, quanto est sublimior. Unde scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam (Eccl. iii, 20)*. Hinc ipse Dominus ad discipulos ait: *Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus (Matth. xx, 26)*; item: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus (Luc. xvii, 10)*; item ipse dicit: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi, 29)*. Sine hac humilitatis virtute reliquæ virtutes nequeunt prodessse. Unde beatus Gregorius ait (*Homil. 7 in Evang.*): « Qui virtutes sine humilitate congregat, est quasi qui in ventum pulverem portat. » Sicut enim pulvis venti validi flatu dispergitur, sic omne bonum sine humilitate inanis vento gloriæ rapitur. Multo etiam melius est peccatorem esse humilem, quam justum arrogantem. Quod a Domino evidenter ostenditur, ubi Publicanus et Phariseus in exemplum adducuntur (*Luc. xviii*), sicut quidam sapiens ait: « Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis factis superba gloriatio. »

3. Tertium donum est Spiritus scientiæ, de quo Salomon ait: *Qui addit scientiam, addit et dolorem (Eccl. i, 18)*. Vera namque scientia est, scire nos mortales et caducos et fragiles esse, et in hoc exsilio, et in hoc ergastulo, in hac peregrinatione, in hac valle lacrymarum dolendum et lugendum esse. Unde dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruenti: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolantur (Matth. v, 5, et Isa. vi, 2)*: item: *Væ vobis qui nunc ridetis, quia plorabitis (Luc. vi, 25)*. Hinc Salomon ait: *Risus dolori miscebitur et extrema gaudii luctus occupat (Prov. xiv, 13)*.

4. Quarta gratia est Spiritus fortitudinis, quartæ in Evangelio beatitudini similis, de qua dicitur: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Matth. v, 6)*. Qui enim justitiam esurit et sitit, contra quælibet adversa fortis, insuperabilis et imperterritus existit. Unde Salomon ait: *Iustus ut leo confidit, et absque terrore erit (Prov. xxviii, 1)*; item: *Non contristabitur justus quidquid ei acciderit (id. xii, 21)*. Hoc spiritu erant præditi omnes de quibus loquitur Apostolus: *Sancti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Circueverunt in melotis, in pelibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus et in speluncis et in cavernis terræ (Hebr. xi, 36-38)*. Hæc et Apostolus ipse, qui ait: *Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio? (Rom. viii, 35)* etc. Iste spiritus omnem alienam malitiam sustinet, et adversus hostiles insidias instruit et munit. Unde sponsus in sponsæ præconio ait: **760** *Pulchra es, amica mea, suavis et decora sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata (Cant. vi, 3)*.

5. Quintum donum est consilii Spiritus, qui aliis facit ita compati et misereri, illi competens, de qua dicitur, quintæ beatitudini: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (Matth. v, 7)*. Hinc et Salomon ait: *Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur (Prov. xxii, 9)*. Hanc principaliter trifariam exercemus: vel quando sex ejus quæ in Evangelio leguntur opera implemus (*Matth. v, 4-10*), vel quando delinquentes corrigere et ad bonum reducere studemus, vel quando injurias nobis illatas facile indulgemus. Iste secundus clementiæ modus, sive consilii Spiritus, Deum fecit semetipsum exinanire, formam servi accipere, scilicet, ut sic posset ovem errantem corrigere, et ad proprium ovile reducere. Unde Apostolus ait: *Semetipsum dedit pro peccatis nostris ut nos eriperet de presenti sæculo nequam (Galat. i, 4)*. Huic consulendi modo sic oportet insistere, ut iungitur ab Apostolo momento: *Insta opportune, importune (II Tim. iv, 2)*. Est et alius consulendi modus, scilicet discretionis virtus, qua veras a palliatis atque simulatis virtutibus discernimus; qua etiam ipsum Satanam hypocrisis auctorem dignoscimus. *Ipsæ enim Satanas, ut ait Apostolus, transfiguratur se in angelum lucis (II Cor. xi, 14)*; et juxta beati Cypriani dictum, ministros injustitiæ subornat, noctem afferentes pro die, interitum pro salute. Ista quidem cæterarum virtutum magistra ac domina, omnes alias proinde temperat ac superne gubernat, et ne ultra vel citra evagentur licenter, imperialiter ac discrete conservat. Unde Boetius: *Virtutes medium tenent. Si vel*

ultra, vel infra quam oportuerit, fiat, a virtute disceditur.

6. Sexta gratia est Spiritus intelligentiæ, illi sextæ beatitudini congruus: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v, 8; Psal. xxxiii, 4, 5)*. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac divina liquide intelligere nequit. Nam scriptum est: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu (Sap. i, 5)*. Unde Salomon: *Abominatio Domini, cogitationes malæ (Prov. xv, 26)*. *Perversæ cogitationes separant a Deo (Sap. i, 3)*. Qui ergo vult sincerum ac lucidum intellectum habere, pravaram cogitationum phantasias ac nebulas studeat effugare et omni diligentia et cautela cor servare. Unde Salomon: *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit (Prov. iv, 23)*.

7. Septimum donum est Spiritus sapientiæ, quidam internus sapor, ac suavissimus gustus. Unde Psalmista: *Gustate et videte quoniam suavis est Do-*

minus (Psal. xxxiii, 9); et iterum: *Vacate et videte (Psal. xlv, 11)*; et iterum: *Accedite ad eum, et illuminamini (Psal. xxxiii, 6)*. Hoc divinæ sapientiæ interno gustu superna prælibamus, videlicet contemplantes quam amœnum sit angelicis cœtibus interesse, ubi nil poterit quod displiceat, esse. Ista septima gratia illi veræ beatitudini congruit, de qua ait Dominus: *Beatipacisci, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v, 9)*. Qui enim mentem pacificam et serenam habent, de supernis dulcius sapiunt, et subtilius vident. Nam quisquis sapientior eo probatur esse sapientior. Unde Salomon: *Doctrina viri per patientiam dignoscitur (Prov. xix, 11)*. De talibus alibi dicitur: *Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum (Psal. cxviii, 165)*. Hæc septem gratiæ sunt septem mulieres, virum unum apprehendentes; septem spiritus super florem requiescentes; septem in candelabro lucernæ fulgentes; septem in lapide oculi; septem spiritus ante thronum Dei.

SERMO DE DUODECIM PORTIS JERUSALEM.

Hoc Sermo in manuscripto Carthusiæ Coloniensis (ex quo eum eruit Horstius) præfert nomen S. Bernardi abbatis, cui tamen non videtur tribuendus.

1. *Contendite intrare per angustam portam, quia arcta et angusta est porta quæ ducit ad vitam (Luc. xiii, 24; Matth. vii, 13, 14)* O quam terribiliter et salubriter vox ista summæ Veritatis tardos et tepidos viatores, pusillanimes et desides ascensores terruit, quæ ipsis etiam perfectissimis discipulis libero volatu celestem Jerusalem intraturis contentionem, portæ singularitatem, ingressus difficultatem, electorum paucitatem interposuit! *Arcta est, inquit, via, quæ ducit ad vitam. Arcta est siquidem in peccatorum ablutione, sed multo arctior in carnis animæque separatione: arctissima vero in extrema Judicis examinatione. Attamen benedictus Deus 761 et Pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, et Deus totius consolationis (II Cor. i, 3; Ephes. i, 3; I Petr. i, 3), qui terrori consolationem miscuit, ne desperarem, angustiam latitudinem opposuit; ut præsumamus, præsumendo curramus, currendo præveniamus. Nam alibi ipse Dominus ait: *Dico vobis, multi ab oriente et occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac et Jacob in regno cælorum (Matth. viii, 11)*. Propheta quoque et præco veritatis, homo secundum cor Dei, David dicit: *Dicant qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos; a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari (Psal. cvi, 6, 7)*; per solis ortum nobis desi-*

gnans innocentiam; per meridiem, justitiam; per occidentem, pœnitentiam; per aquilonem, misericordiam.

2. Ab oriente, id est per portam innocentiae Innocentes sunt ingressi; qui ante scientes mori quam loqui, pro Domino sunt trucidati. Per hanc portam ingrediuntur parvuli, per Baptismum renati: qui Sacramento regenerationis accepto, si mox, aut paulo post a corpore solvantur, procul dubio in celestem Jerusalem per portam innocentiae ingrediuntur. A meridie, id est per portam justitiæ, Apostoli et martyres sunt ingressi. Et recte perfecti omnes meridiei comparantur, quia et ibi morosior est statio solis, et ferventior ardor calor, et copiosior splendor lucis. Sol justitiæ in ipsis non occidit, nec tepescit; sed invalescit et incalescit, sicut scriptum est: *Sapiens sicut sol permanet: stultus ut luna mutatur (Eccl. xxvii, 12)*. Porro splendor operis, fervor dilectionis quantum in ipsis fuit sanctis elucescit, nec tam indiget expositione quam imitatione. Ab occidente, id est per portam pœnitentiæ, Maria Magdalena est ingressa, quæ merito peccatorum suorum ante fuerat habitatio dæmonum: sed respectu divinæ gratiæ postmodum compuncta, flendo et pœnitendo, Salvatoremque suum singulari amore colendo, facta est sancti Spiritus templum. Per hanc etiam portam ingrediuntur pœnitentes, qui quasi in-

occiduis partibus conversantes, et de interioribus tenebris ad terram tenebram et operam mortis caligine properantes; cum a Sole justitiæ illustrantur, si omnibus pompis Satanæ, et operibus tenebrarum perfecte abrenuntiant, in supernam Jerusalem per portam poenitentiae intrant, Ab aquilone, id est per portam misericordiae, ingressus est latro ille evangelicus, qui de profundo iniquitatis et ignorantiae, sola Dei bonitate eductus in ipso mortis articulo, ab ore putei gehennæ in deliciosam paradisi amoenitatem est reductus. Per hanc portam ingrediuntur forsitan et illi, qui per totam vitam suam flagitiis et iniquitatibus servientes, cum morti pro suis sceleribus addicuntur, si plenam satisfactionem de malorum suorum perpetracione per veram cordis contritionem offerunt Deo, in caelestem Jerusalem per portam misericordiae quandoque intraturi sunt. Scriptum est enim: Quacunq[ue] hora peccator ingemuerit, salvus erit (*Ezech. xviii*); et alibi: Ubi te invenero, ibi te judicabo (*Eccle. xi, 3*): iterum: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum, Deus, non despiciet (Psal. l, 19)*. Restat ergo videndum, istae quatuor quam contrariae et quam oppositae sibi inveniantur: videlicet innocentia poenitentiae, justitia, misericordia; et e converso. Nam qui innocens est, non quaerit poenitentiam: et qui poenitens est, non habet innocentiam. Similiter qui justus est, non advocat misericordiam: et qui miser est, non possidet justitiam.

3. Jam vero considerandum nobis est, et delectabiliter recolendum, quid Joannes apostolus, Christi familiaris, amicus inter ceteros dilectus, et mysteriorum caelestium ultra omnes imbutus, de hac gloriosa et aeterna civitate dicat. *Ab oriente, inquit, ejus portae tres, et a meridie portae tres, et ab occidente portae tres, et ab aquilone portae tres (Apoc. xxi, 13)*. Orientalis plaga tres portas habere describitur. Innocentia tripartita esse dignoscitur. Est enim innocentia secundum potestatem, et est innocentia secundum aetatem, et est innocentia secundum voluntatem. Potestativam innocentiam Christus habuit, qui solus veraciter dicere potuit: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. xiv, 30)*; et de quo scriptum est: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (I Petr. ii, 22; Isai. llii, 9)*. Peccatum quippe **762** nec contraxit, nec commisit: quia et illa ejus natiuitas qua de Patre Deo ante saecula genitus est Deus, est ineffabilis; et illa nihilominus, qua de Matre Virgine in fine temporum natus est homo, est incomprehensibilis: ejus quoque vita, qua in mundo conversatus est, exstitit singularis. Potestativa innocentia, id est prima innocentiae porta, ceteris est clausa, sed soli Christo aperta; testante Ezechiele propheta: *Porta, inquit, orientalis omnibus claudetur; solus enim princeps ingredietur et egredietur per eam (Ezech. xliv, 1-4)*. Innocentiam secundum aetatem illi possident, qui tam per imbecillitatem cor-

poris, quam per indiscretam simplicitatem cordis malum perpetrare nesciunt, nec possunt. Innocentia secundum voluntatem illorum est, qui etsi in levibus quibusdam peccatis (sine quibus haec vita, aut vix aut nullatenus transigi potest) aliquando delinquant, innocentiae tamen puritatem in bona voluntate conservant. Prima igitur innocentia est malum facere non posse: altera, malum facere nescire: ultima, facere malum nolle.

4. Sequitur: *Et a meridie portae tres*. Meridiana porta, per quam designatur justitia, tres portas habet: quare et ipsa justitia tripartita est. Est enim justitia secundum debitum, et est justitia secundum meritum, et est justitia secundum propositum. Justitia secundum debitum est omnium fidelium, maxime monachorum; quia de die in diem satagunt reddere vota, quae distinxerunt labia sua, prophetae consilium sequentes qui dicit: *Vovete et reddite Domino Deo vestro (Psal. lxxv, 12)*. Justitia secundum meritum illorum est, qui pene illicita nulla committunt, nec tamen licitis uti volunt; sed ea quae retro sunt obliviscentes et ad anteriora sese extendentes, per sancta desideria indefessis fidei passibus, quotidianisque profectibus, ad perfectionis culmen ascendunt. Revera hi tales tam feliciter quam fiducialiter dicere possunt: *Aperite mihi portas justitiae, ingressus in eas confitebor Domino: haec porta Domini; non innocentes, non miseri, non poenitentes, sed justus intrabunt in eam (Psal. cxvii, 19, 20)*; et illud: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: de reliquo reposita est mihi corona justitiae (II Tim. iv, 7, 8)*. Justitia secundum propositum illi retinent, qui quamvis superfluis cogitationibus affligantur, et illecebrosis cupiditatibus abstrahantur; dum tamen peccato pro viribus resistere curant, suique propositi vigorem inviolabili tenore conservant, dum cuncta adversantia evenire pro suis meritis sibi humiliter confitentur, omnia sibi in bonum cooperari creduntur. De talibus enim scriptum est: *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti (Rom. viii, 28)*.

5. Sequitur: *Et ab occidente portae tres*. Occidentalis plaga, per quam designatur poenitentia, tres portas habere scribitur, quia poenitentia tripartita esse dignoscitur. Est enim poenitentia gratuita; et est poenitentia spontanea; et est poenitentia coactiva. Poenitentiam gratuitam Joannes Baptista et plus quam propheta exhibuit: qui a Propheta praenuntiatum, ab archangelo Gabriele promissus et a Spiritu sancto in utero sanctificatus, cunctisque mortalibus, qui ante eum fuerant, veridica Salvatoris voce est praelatus. Hic talis et tantus cum esset, sicut de Justo legitur (74), plus appetit mala mundi perpeti quam laudes: malens pro Deo fatigari laboribus,

(74) Scilicet de S. Benedicto, Dialog. S. Greg. lib. 2, cap. 1.

quam vitae hujus blandimentis perfrui, et soli Deo vacare cupiens, relicta domo rebusque patris, desertum petiit, et pene admirabilem poenitentiae formam posteris sequendam proprio exemplo reliquit. Haec poenitentia idcirco gratuita vocatur, quia gratis suffertur, imo offertur; quia poenitentiae regula est, ut qui illicita nulla commisit, licitis utatur ut sibi placuerit. Spontaneam poenitentiam illi habent, qui post commissa peccata, post perpetrata flagitia, cum a Sole justitiæ illustrantur, jam non ex necessitate, sed ex voluntate sua Domino confitentur: voluntaria solertia caventes, ut non regnet peccatum in eorum mortali corpore, sed regnet justitia: et qui prius exhibuerant sua membra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem, nunc exhibent ea servire justitiae in sanctificationem; et qui filii noctis erant dum opera tenebrarum sectabantur, per dignos fructus poenitentiae, filii lucis **763** efficiuntur. Coactiva poenitentia est tepidorum, et mei similibus: qui nullo igne charitatis accensi, nullo fervore devotionis animati, spiritum libertatis nondum sequuntur; sed in corpore consuetae pusillanimitatis sese versantes, spiritu servitutis iterum deprimuntur, et ad explendum regularium observantiarum debitum modum vix praelatorum severitate compelluntur. Nullatenus tamen de talibus desperandum est; quia si susceptum semel christianae servitutis jugum patienti perseverantia ferant, in patientia sua possidentes animas suas, in caelestem Jerusalem per portam poenitentiae intrant.

6. Sequitur: *Et ab aquilone portae tres*. Aquilonaris plaga, per quam designatur misericordia, tres portas habet: quarum una est, exterior, altera interior, tertia posterior, id est, ultima. Exterior est in elemosynarum distributione: quia mundi hujus amatores Christum tantaxat in fundamento habentes, quamvis rerum temporalium lucris toto mentis desiderio inserviant, et per omnia carnis suae volu-

ptatibus obedire non timeant, hora mortis instante, dum peccatorum suorum respectu, et sempiternae ultionis metu introrsum concutiuntur; quae injuste acquisierant, et illicite possederant, pro salute animarum suarum egenis et pauperibus Deoque famulantibus erogant. Credendum est itaque eos qui ejusmodi sunt, sanctae Ecclesiae suffragiis, atque etiam fidelium beneficiis multum juvari, dum ab eis recipiunt opem intercessionis, quos secundum Domini praecipuum sibi fecerant amicos de mammona iniquitatis, ut ab eis reciperent aeterna, quibus largiti sunt temporalia. Interior porta dicitur oris confessio: quia hoc habet fides catholica et pietas christiana, quoniam peccatorum quisque, quamlibet immundus, quamlibet sit sceleratus, si instante mortis periculo per veram confessionem emundatur, poenas aeterni incendii nullatenus est intraturus; quia si omnia in confessione lavantur, profecto confitentes a regno misericordiae non excluduntur. Dicit enim propheta: *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi. Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei (Psal. xxxi, 5)*. Posterior misericordiae porta vocatur contritio cordis; quia cum respectu summæ clementiae cor peccatoris compungitur, oculis divinae pietatis quasi sacrificium vespertinum offertur. Ille quoque, cujus natura pietas, cujus opus misericordia est, multos de talibus salvare creditur. Haec porta idcirco posterior appellatur, quia post omnes alias succurrere probatur. Nam si largitio elemosynarum non adsit, et oris confessio desit; Deus tamen qui absconditorum est cognitor, cor contritum et humiliatum non spernit, sed spiritus humiliati sacrificium quandoque libens suscipit, juxta quod sancti Spiritus organum ait: *In quacunq[ue] hora ingemuerit peccator, salvus erit (Ezech. xviii)*.

SERMO IN CANTICUM B. VIRGINIS MARLÆ.

761 Hunc sermonem Horstius excepit ex codice manuscripto monasterii Horti-Mariae ordinis Cisterciensis, qui Bernardum auctorem exprimit, ut et noster Gemmeticensis, ex quo prodit emendatior: tametsi Bernardi venam haud omnino assequitur.

1. *Magnificat anima mea Dominum*. Magnificat voce, magnificat opere, magnificat affectu. Magnificat laudando, amando, praedicando. Magnificat, laudandi, amandi et magnificandi formam simul et materiam dando. *Magnificat anima mea Dominum*: quia magnifice a magnifico Domino magnifica est. In primis ad imaginem et similitudinem Dei anima mea mirabiliter a Domino creata est; sed postea in Adam miserabiliter deformata, nunc mirabilius, gloriosius et magnificentius a Domino renovata est.

D *Magnificat anima mea Dominum*. Magnificat omnis creatura Dominum, sed amplius super omnem creaturam anima mea Dominum magnificat. In omni enim creatura nihil tam magnifice fecit Dominus, sicut animam meam. Sed Dominus est: sicut voluit, sic factum est. *Magnificat anima mea Dominum*. Dominum magnifica, non temetipsum. Qui semetipsum magnificavit, quantum in ipso fuit, Deum exhoravit: et ideo non se exaltavit, sed praecipitavit. Tuum est te ipsum humiliare, Domini exaltare.